

LUND UNIVERSITY

Remissyttrande: Ökad endomarbehörighet i tvistemål (Ds 2014:24)

Westberg, Peter

2014

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Westberg, P. (2014). Remissyttrande: Ökad endomarbehörighet i tvistemål (Ds 2014:24).

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUNDS UNIVERSITET

Juridiska fakulteten

Juridiska fakultetsstyrelsen

Professor Peter Westberg

Remiss: Ökad endomarbehörighet i tvistemål (Ds 2014:24)

Ju2014/4186/DOM

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av professor Peter Westberg.

Förslaget om ökad endomarbehörighet har sin huvudsakliga förklaring i strävan efter en bättre hushållning med den samlade domstolsresursen – en i och för sig berättigad strävan. Promemorian bygger på tanken att tvistemål kan – om vi bortser från fallet att hålla en huvudförhandling i förenklad form – grovt delas i tre kategorier; enkel beskaffenhet och komplicerad/omfattande beskaffenhet samt en mellankategori i vilken det inte är givet att det enskilda målet hör till den ena eller andra kategorin. Denna kategoriindelning tycks finnas inbyggd redan i den nu gällande regleringen i rättegångsbalken. Bekymret är enligt promemorian inte målen av enkel beskaffenhet eller målen av komplicerad/omfattande beskaffenhet; i första fallet ska det i princip som i dag vara en ensamdomare och i andra fallet ska det som idag vara en s.k. tresits. Det är den nuvarande regleringen av mellankategorin som utgör bekymret. Denna reglering ger nämligen inte rätten (domaren) ensamt möjlighet att bestämma huruvida ett mål av mellankategorin ska avgöras av en enda domare. Gällande rätt ger nämligen envar part i ett tvistemål en vetorätt mot att målet avgörs av en ensamdomare.

Vetorätten kommer till uttryck genom en samtyckesregel; samtliga parter i målet måste samtycka till ensamdomare för att den domförhetsbestämmelsen ska kunna tillämpas. Samtyckesregeln ska inte missuppfattas så att parterna genom avtal kan juridiskt binda domaren till ensamdomare respektive tresits i denna mellankategori. Dessa "samtycken" består av två ensidiga men innehållsligt lika processhandlingar som ska avges när en rättegång har påbörjats. Rättegångsbalken bygger på den allmänna principen att en processhandling när som helst kan återtas av en part, om det inte finns stöd i rättegångsbalken för motsatsen. I så måtto ger nuvarande samtyckesreglering varje part en betydande förfoganderätt över domförheten i mål av mellankategorin.

Enkelt uttryckt betyder förslaget till ny reglering av mellankategorin att samtyckesregeln/den ensidiga vetorätten slopas. Meningen är inte att helt frånta parterna inflytande på frågan om domförhet i mellankategorin; de ska framöver med den föreslagna regeln alltid få yttra sig i domförhetsfrågan innan rätten tar ställning till om det enskilda målet ska avgöras av en ensamdomare eller av en s.k. tresits.

Som skäl för förändringen anförs omständigheter av skilda slag. Ett skäl hänför sig till den principiellt juridiska frågan huruvida parter ska tillåtas förfoga över

förfarandefrågor i rättegången. Anledningen till att den frågan förs upp verkar vara "anekdotisk" bevisning om att domare har upplevt att den nuvarande samtyckesregeln/vetorätten har missbrukats och lett till att mål i onödan dragit ut på tiden och dessutom medfört att domare blivit onödigt uppbokade i s.k. tresitsar och därmed inte bättre ha kunnat utnyttjas för att avgöra andra mål. I promemorian hävdas att det "torde i *många fall* vara [så] att någon av parterna motsätter sig ensamdomarebehörighet trots att det inte är motiverat av sakliga skäl" [min kursivering]. Det empiriska stödet för behovet av en förändring och vilka resursbesparingar som skulle vinnas med reformen är – såsom det redovisas i promemorian – mycket klen. Lika väl som reformen kan leda till en märkbart bättre resurshållning kan den leda till marginella, kanske högst försumbara förskjutningar från s.k. tresits till ensamdomare. Det hade varit på sin plats att göra någon sorts kartläggning av även partsombuds erfarenheter av tillämpningen av den nuvarande domförhetsregeln i sådana mål som i promemorian hänförs till mellankategorin. Detta gäller särskilt som att reformen inte tycks syfta till att samtliga mål i mellankategorin ska föras till ensamdomarebehörighet. Partsombudens erfarenheter kan lämna upplysningar om sådana godtagbara förklaringar som domare inte har kunnat gissa sig till ha styrt parternas utnyttjande av vetorätten.

Ett annat skäl till reformen är att uttrycket "enkel beskaffenhet" har ansetts vara svårtillämpat. I den föreslagna regeln finns uttrycket inte med utan har ersatts med ett annat ungefärligen lika vagt och svårtillämpat rekvisit "målets omfattning och svårighetsgrad". I den s.k. författningskommentaren görs några reflektioner över (icke uttömmande) "tumregler" och "omständigheter" som skulle illustrera tankarna bakom denna nya bestämmelse. Av promemorian framgår att liknande reflektioner gjorts vid tidigare lagstiftningsåtgärder rörande frågan om domförhet i de mål som hänförs till mellankategorin. Om dessa reflektioner inte har underlättat tidigare rättstillämpning, är det svårt att förstå varför de skulle hjälpa framöver, om dessa reflektioner begränsas till att nämnas som exempel enbart i lagmotiven.

Samtidigt ska noteras att uttrycket "enkel beskaffenhet" inte har ansetts så besvärligt för rättstillämpningen att de nödvändiggjort förslag till förändring i 14 kapitlet 17 § äktenskapsbalken; i äktenskapsmål och mål om underhåll ska rekvisitet "enkel beskaffenhet" kvarstå. Av promemorian framstår det närmast som att uttrycket i dessa mål är bekymmersfritt.

Juridiska fakultetsstyrelsen vill påminna om sin i tidigare remissvar (till SOU 2013:49) framförda synpunkt, att det inte alls är någon god rättsutveckling om allt fler mål ska avgöras utan att en domares resonemang i det enskilda målet kan ventileras med en meddomare som kan målet lika bra. Det finns en god anledning till varför svensk rätt traditionellt bygger på idén om kollegiala domstolar. Rättsäkerheten mår bäst av att flera domare dömer i ett och samma mål. Det handlar inte bara om att göra det möjligt för dessa domare att på förhand (innan det är för sent) upptäcka och förebygga bland annat slentrianmässiga och alltför intuitiva bedömningar. Det handlar i än högre grad om att kontrollera att inte en dom kommer att bygga på illa underbyggda och privata uppfattningar om hur omvärlden och människan är och fungerar.

Med utgångspunkt i detta ställningstagande och i tanken att huvudregeln om domförhet fortsatt ska vara s.k. tresits, finns det anledning att överväga om man inte trots allt bör behålla kategorin "enkel beskaffenhet" som den är i dag samt

överväga en "negativ" förstärkning av huvudregeln. En sådan förstärkning kan exempelvis utformas som en uppräkningsmodell av sådana situationer då rätten inte får göras domför med en ensamdomare. En sådan regleringsmodell kan *illustreras* med hjälp av att de "tumregler" som nämns i promemorian görs till uttryckliga rekvisit:

"Rätten är vid huvudförhandling domför med en lagfaren domare, om målet är av enkel beskaffenhet eller om det, med hänsyn till målets omfattning och svårighetsgrad, är tillräckligt att rätten består av en domare. Det senare gäller dock inte om

1. förhandlingen planeras pågå i flera dagar
2. det ska hållas ett stort antal förhör
3. utredningen i målet är vidlyftig
4. parternas talan omfattar flera grunder eller invändningar som var för sig kräver omsorgsfulla bedömningar eller
5. rätts- eller sakfrågorna kräver ingående avvägningar etc."

Syftet med en sådan negativ förstärkning är klargöra sådana absoluta hinder som var för sig sätter stopp för att huvudregeln inte genom praxis steg för steg gröps ur och gör huvudregeln till undantaget. Parterna ges också en möjlighet att med hjälp av en lagregel kontrollera att rätten inte genom en redovisning av en samlad bedömning i vaga formuleringar sätter domstolens bemanningsproblem eller domarens egen arbetssituation framför parternas berättigade intresse av en rättssäker prövning. De uppräknade hindren har det gemensamt att de utgör tydliga tecken på att målet är av sådan beskaffenhet att prövningens kvalitet kräver ingående överläggningar mellan flera domare som kan målet lika bra och som kan ta varandra ur de eventuella missuppfattningar eller missbedömningar som har uppstått under rättegången.

I promemorian föreslås att notarier och notariemeriterade jurister inte ska få delta som rättens ledamöter i mål med s.k. tresits. Den förändringen borde av rättssäkerhetsskäl ha gjorts redan tidigare med införandet av allmänt prövningstillstånd i hovrätt och bör som reform inte göras beroende av förslaget om ökad endomarbehörighet går igenom.

Enligt delegation

Peter Westberg